

Ako nisam pisala za onaj broj »Lumine« koji je tebi bio posvećen, pišem danas sa istom namerom kao pre dvadeset i tri godine kada sam ti branila »Plamen u noći«. I branim te od onog istog, našeg, zajedničkog profesora koji ti je napisao nekrolog. Skrnavam jednu ljudsku smrt, skrnavam jedno od najčudnijih prijateljstava, jer znam da mi za života, ni posle smrti se nećeš složiti sa tim da si bio »izvanredan inženjer (ljudskih?) duša«. Zar sa socrealističkim recepturama, zar sa tim rečima da se oprostimo od tvojih zemaljskih ostataka? I kako ih je »Libertatea«, na čijim si stranicama objavljivao svoje i tuđe stihove, prevode, članke, komentare, kako ih je pustila da odu u svet oplakujući tvoju smrt i hvaleći tvoje delo? Neka čitaoci, izvan rumunskog jezičkog područja, za koje je i štampana »Zelena zima« u novosadskom »Bratstvu-jedinstvu«, presude sami da li je Jon Balan bio »inženjer (ljudskih) duša«. Bio je samo čovek blage duše, još blaže prirode, koji nije znao da se suprotstavi, da se sukobi, da uđe u otvorenu borbu mišljenja. Nije napadao ni napadače, stidljivo je podnosio i tuđe napade kao da su to njegove lične nevolje i nepodobnosti. A to se može zaključiti i iz njegove proze, iz njegovih priča, iz vayanja karaktera ljudi o kojima je pisao.

Ovim mlađim kolegama koji su objavili profesorov nekrolog tebi nemamo šta da prebacimo. Oni ne znaju staljinističke postulate i maksime o literaturi, o piscima, o »inženjerima ljudskih duša«. Ali profesor ih mora znati, čak on koji bolje od svih nas zna kako se citiraju tuđe misli i tuđe reči iz tuđih dela, nije ih stavio pod znake navoda. Znači, postale su njegovo lično uverenje. A prikačio ih je tebi koji nikada nisi ispunjavao svoju spisateljsku dužnost u skladu sa ovim načelom. Mogao je navesti mnoge uzore iz rumunske i jugoslovenske klasike i savremene literature, ali ovo — nikada. Ni u vreme stidljive vladavine socrealizma u još stidljivijim počecima literature na rumunskom jeziku. Ni pre trideset godina, ni danas kada si nam ostavio svoje knjige i svoje poslednje i najveće i najteže ćutanje u životu. Preko ove uvrede izrečene na tvoju adresu nisam mogla da pređem — ćutke (kao što bi ti uradio).

Ne, niko neće moći da vaskrsne ni delić neke misli iz staljinističkih učenja na ovim jugoslovenskim prostorima, makar oni bili malecni, narodnosni i skućeni. Mogao bi naš profesor da nauči ponešto i od svojih — đaka. Mogao bi da nauči barem toliko koliko piše u Programu SKJ, kad je već toliko debelih knjiga u životu pročitao i naučio. Mnogo je staljinističkih svetaca i teoretičara literature koji su lansirali načelo o »inženjerima ljudskih duša« detronizirano u učionicama, vežbaonicama i aulama Beogradskog univerziteta, gde je on i danas poznat profesor.

N. Sad, 5. juli 1976.

Florika Štefan

SAOPŠTENJE REDAKCIJE

Dosadašnjem glavnom i odgovornom uredniku časopisa, Jaroslavu Turčanu, istekao je dvogodišnji mandat. Osnivač časopisa PKSSOV, na sednici predsedništva 8. VII 1976., imenovao je Jovana Zivlaka za novog urednika »POLJA«.

Jaroslavu Turčanu najsrdačnije zahvaljujemo na radu u časopisu, sa nadom da će i ubuduće nastaviti uspešnu saradnju.

HRONIKA

»MAJSKI SUSRETI« U KIKINDI usputna pojava ili događaj

U zastrašujućem nizu razložnih i bezrazložnih kulturnih manifestacija posebno mesto zauzimaju književni festivali. Za razliku od onih koji nikako da pronađu svoj profil trodnevni majski susret (27, 28 i 29 maj) u Kikindi, a koji već gotovo deceniju prisustvuje u našoj kulturnoj sredini i klimi, na čvrstom je tlu. Pre svega, jer okuplja više od stotinu mladih književnih poslenika iz svih naših krajeva. Tako je na ovogodišnjem susretu bilo učenika-pesnika iz 76 gradova.

Međutim, tako zavidan broj mladih i razigranih duhova nalaže i ima potrebu za kvalitetnim i osmišljenim programom, koji ne može i ne sme biti briga samo entuzijaste Spasoja Grahovca i šačice njegovih saradnika, što se ponavlja iz godine u godinu. Neka se ovo ne protumači kao primedba organizatoru, jer za tako što gotovo i da nije bilo povoda, namera je da ovo bude dobronamerna sugestija. Kad će već jednom da kucne čas da neophodna (minimalna ali normalna) materijalna sredstva podrže ovu jedinstvenu kulturnu misiju.

A sad pogledajmo šta se zbivalo na ovogodišnjoj pesničkoj smotri:

Od impozantnog broja pesama (oko 400 radova od 220 učesnika na konkursu) žiri (Dragomir Brajković, predsednik, Grozdana Olujić, Denis Poniž, Filip Gabor, Pero Zubac i Milutin Ž. Pavlov) posebno je nagradio petnaest autora. Najveće poverenje i priznanje dobile su pesme Perice Porca iz Splitsa, Aleksandra Đivuljskog iz Vrbasa, Dijane Šatlan iz Beograda, Marije Totih iz Karlovca i Baja Džakovića iz Svetozareva. Izostale su veće novčane sume, koje redovno privlače veliki broj lovaca na nagrade, a na ovakvim književnim manifestacijama gotovo su neizbežna pojava. Ako se tome doda činjenica da na festivalima s takvom praksom prodefiluje dvadesetak bezmalo stalnih lica, onda se nagrade u knjigama (kikindski primer) mogu samo pozdraviti. Mada i taj način nagrađivanja nije najbolji. Mišljenja smo da bi za pesnika koji čini prve a možda i presudne korake u pisanju najveća nagrada bila obelodanjivanje tog napora, što je i mogućnost da se njegova pesma pročita, da se čuje i oseti odjek. Ali to je ono što uglavnom izostaje u ovakvim i sličnim prilikama.

O tome je nešto više govora bilo na »Simpozijumu kritike« (29. maja), gde se pored uvodnog izlagača dr Tode Čolaka (»Književna kritika, mladi pisci i književni početnici«), koreferentna Miljunka Vukadinovića (»Odnos afirmisane mlade književne generacije prema književnim početnicima«) i Momira Lazića (»Književna i umetnička glasila mladih«) čuo polemičan i madasve konstruktivan glas Adama Puslojica, podržan mnogim otvorenim, spontanim i realnim glasovima mladih pesnika.

Književna kritika (bolje njeno neprisustvo i simptomatično ćutanje), izdavačke (ne)prilike, načini objavljivanja, časopisne prilike, talenti i nebriga za njih bili su najčešći momenti u razmišljanjima učesnika u razgovoru. Prava je šteta što nije bio veći broj učesnika u radu »Simpozijuma«, ali mnogi se nisu odazvali — oni koji ne prihvataju izazov i pri tom nemaju potrebu da mladog čoveka upute i suoče sa realnim problemima, bolje je kad ne dođu.

Dr Radmilo Dimitrijević (»Proučavanje književnog jezika u književnom delu«), dr Vasilije Kalezić (»Lektira u nastavi srpskohrvatskog jezika«) i Vojislav Arsenijević (»Promene u sistemu vaspitanja i obrazovanja u SAP Vojvodini«) dali su vidan doprinos seminaru za goste i nastavno osoblje Kikinde, čime su i završeni »Majski susreti«.

Pamtimo i veče u Pozorištu na kome su se čuli stihovi većeg broja istaknutih književnika i savremenika: Esada Mekulija, Božidara Šujice, Adama Puslojica, Miroslava Antića, Ferenc Deaka i drugih.

Sumirani ovako rezultati »Majskih susreta« lasso razrešavaju dvoumicu kojom je naslovljen ovaj tekst. Kikindsko udruženje nije jedna usputna pojava, već značajan kulturni događaj čiju dalekosežnost u ovom času možemo samo naslutiti.

M. V.

PESNIK NAUKE

Uz vest o Sedmojulske nagradi Mladenu Leskovcu

U nekom razgovoru naučnika, kaže anegdota, povela se reč o tome da Mladen Leskovac nema doktorat. Na tom se skupu desio i Velibor Gligorić, u to vreme predsednik Srpske akademije nauka i umetnosti. Tiho, kako govori, a jetko, kako je pisao u najboljim godinama svoga pera, Gligorić je tobož začuđeno upitao: »A kod koga bi to Mladen Leskovac mogao da brani doktorat?«

Anegdota je možda apokrifna. Svejedno, višestruko je karakteristična i, na svoj način, po duhu svome ako ne i po kazanim rečima, verodostojna. U sredini u kojoj je doktorat neka vrsta pedigrea uz čiju se pomoć dospeva za univerzitetku katedru i na akademiji Olimpi, a ispisivanje fusnota ispod teksta doktorata i drugih radova smatra gotovo presudnom vrlinom, primer Mladena Leskovca nesumnjivo je negativan. A i takav, za fusnotaše i njihove podržavaoce negativan. Leskovac je primer uzornog esejiste koji je ovaj književni rod podigao na visok stepen vrednosti, spajajući u njemu puno poštovanje činjenice i ličnu, nadahnutu, opoetizovanu sposobnost njenog

sugestivnog prenošenja. Leskovčeva istraživanja o srpskim piscima, naročito njegova istraživanja o Lazi Kostiću u čiju je poetiku i danas, zakoračivši u osmu deceniju života, gotovo pubertetski zaljubljen, jedinstven su u nas primer srećnog spoja erudicije i nadahnuća. Među mnogim istraživačima srpske književnosti bilo je verovatno ljudi koji su znali više činjenica od Leskovca. Ali, teško da je bilo znalaca takvog soja koji su u novootkrivenom podatku, ili u starom podatku koji iznova komentarišu, nalazili i podsticaj za opoetizovanje nauke.

Jedna pesma Leskovcu je ponekad povod da, analizirajući je, oživi celu epohu. Zmajeva pesma »Vidovdanu«, na primer, bila mu je povod da izrekne vrlo smele — a ipak vrlo ubedljive — zaključke o Miletiću i Zmaju, i o nekim poduhvatima Mihaila Obrenovića, u antiobrenovićevskoj istoriografiji nepravedno ocenjenim. Nekoliko stihova Laze Kostića su mu, u jednom od poslednjih priloga u Letopisu Matice srpske, bili podsticaj da napiše studiju ne samo o okolnostima pod kojima su nastali i kojima su nadahnuti bili, nego i o životu ljudi koji su te okolnosti stvarali ili na njih uticali. »Antologija starije srpske poezije« i »Bećarac«, sa predgovorima koji su sami za sebe antologijske vrednosti, naročito onaj za drugu od dve pomenute knjige, remek-dela su naučne esejistike u nas.

Jedan od načina relativno lakog i brzog uspeha u svetu nauke ili književnosti, ili nauke o književnosti, jeste istraživanje događaja, ličnosti, ostvarenja čija je vrednost već utvrđena i nepobitna. Na ovaj se način mogu postići uspehi atraktivni, a često iza atraktivnosti stoji uverljivo tumačenje već znanih vrednosti, osvetljeno umom ličnosti koja tumačenje daje. Drugi put do uspeha vodi preko traganja za takozvanim minornim vrednostima, bez kojih nijedna epoha ne može i bez kojih, po pravilu, ne može biti ni velikana. Mladen Leskovac kretao se po oba puta, ostavljajući utisak da je prvi krčilac. On dela prethodnika zna; malo je, čak, reći: zna — po pravilu ih suvereno poznaje. Desi mu se (ili, da budemo tačniji: desilo mu se) da previdi nečiji raniji rad. U takvoj prilici ima hrabrosti da previdanje javno prizna, da svome previdanju, ili svojoj brzopletosti, izrekne osudu nemilosrdniju od njegovih kritičara. Malobrojna do zanemarljivosti su, uostalom, njegova previdanja ove vrste. A ugled u nauci i književnosti, i nauci o književnosti, stekao je pišući i o velikanima, kakvi su Zmaj i Laza Kostić, o već višestruko komentarisanim vrednostima, kakva je naša građanska lirika XVIII i XIX veka, ali isto tako otkrivajući i dokazujući značajnu vrednost dugo potcenjivanog dvostihā — bećarca. Možda mišta tako uverljivo ne ilustruje naučni karakter Mladena Leskovca kao njegova pristupna beseda u Srpskoj akademiji nauka i umetnosti. Predstavljajući se, na svečanosti sednici, krugu akademika, nije govorio ni o Branku, ni o Steriji, ni o Zmaju, ni o Lazi Kostiću, piscima koje izuzetno ceni i dobro poznaje, iako bi o svakome od njih i u toj prilici mogao govoriti ne samo veoma obavešteno, nego i reći o njima novu

reč. On je govorio o Jovanu Pačiću, pesniku veoma zanimljive biografije, a danas znanom gotovo isključivo po pesmama iz antologija predbrankovske poezije. Revalorizovati zaboravljenog, kazati o zanemarenom reč podsticajnu, bio je njegov cilj u toj prilici, a takav je cilj i mnogih njegovih istraživanja.

U mladosti Mladen Leskovac pisao je pesme, za koje se veli da su se odlikovale humanom refleksivnošću i nostalgicnim tonom. Nad pesmom koju analizira, nad pesnikom čiji portret daje, Leskovac razmišlja otkrivajući višeslojne vrednosti u delu koje je povod njegovom razmišljanju, ali istovremeno i višeslojne vrednosti svoga rada. Ako je akribija s jedne strane osobina njegovog pristupa tuđem delu, bogatstvo refleksija i dosledno humanističko ozračje toga dela druga je strana, za utisak na čitaoca možda presudna, Leskovčeva rada. Po slobodi razmišljanja nad delom o kome piše, on je esejista. Po sugestivnosti i temeljitosti izvedenih zaključaka, naučnik je. A pošto je neopterećen potrebom da svoje zaključke preterano podupire tuđim mišljenjem (ako koga treba da citira, on to čini navodeći izvor, ali ne opterećujući svoj tekst fusnotama), svoje izlaganje čini ubedljivo neposrednim.

Jedna od najlepših osobina Mladena Leskovca je njegov jezik. U poplavi tuđica u našoj savremenoj esejistici i nauci, tekstovi ovog pisca stoje kao uzori lepote izražavanja. Njegova je rečenica milozvučna, odlikuje je bogatstvo prideva uz imenicu, odlikuje je razračvan a umilni barokni vez — osobina svojstvena ljudima koji ne samo da žele govoriti ubedljivo, nego i lepo. I nikada u njega lepota govora i pisanja nije čedo samozadovoljstva, želje za dokazivanjem uobražene leporekosti. Jezik, lep govor, u njega je sredstvo ubeđivanja čitaoca u izrečene sudove.

Nije čudnovato što je ovakav znalac jezika istovremeno i izvanredan prevodilac. Njegovi prevodi sa francuskog i mađarskog uzorni su radovi u ovom rodu — i ko zna da li bi Đula Ilješ, na primer, bio onako cenjen u nas kako jeste, da ga nije baš Mladen Leskovac prevodio.

Narav čoveka, kažu grafolozi, otkriva njegov rukopis. Ta stara misao u naše vreme, kada se piše mašinom, mogla bi se u mnogim slučajevima osporiti. U slučaju Mladena Leskovca ne. Red u glavi vidi se ne samo u redu saopštavanja misli, nego i u načinu njihovog ispisivanja. Njegovi rukopisi — a sam prekurcava i za štampu priprema tekstove — primeri su urednosti. Ne jednom sam u štampariji »Dnevnik«, u

koju stižu rukopisi svakojaki, najčešće sa mnogo ispravki, kakvi su uvek novinarski rukopisi, čuo reči divljenja slovoslagača koji su slagali Leskovčeve tekstove. U njima ne da nema slovnih pogrešaka, nego nema ispravki. Sebe je disciplinovao tako da stranice kuca bez pogrešaka. A desi li mu se da pogreši, pa makar i pri dnu već ispisane stranice, celu je kuca ponovo.

Pedantan u ličnom radu, Leskovac istu osobinu zahteva i od svojih saradnika. Urednost u poslovima Matice srpske, kojoj Leskovac predsedava već niz godina, posledica je svakako davno uspostavljenog reda, ali i ličnog primera predsednika stare ustanove. S istom urednošću i s istim trudoljubljem je pre više od dve decenije rukovodio osnivanjem Filozofskog fakulteta u Novom Sadu. I kao što za njim stoje njegova književna dela, tako isto stoje i plodovi njegovog društvenog rada. Živeći i delajući u društvenoj klimi koja je tražila ljude spremne za poduhvate, Mladen Leskovac je takve poduhvate i činio. Mnoge vrednosti u Matici srpskoj danas i na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu o tome sugestivno svedoče.

Miodrag Kujundžić

Savet Sedmog festivala jugoslovenske poezije »Smederevska pesnička jesen«, koji se, pod pokroviteljstvom trgovinskog preduzeća »Dunav« iz Smedereva, održava od 12—14. oktobra u Smederevu

S GESLOM »SUNCE U ČOVEKU«

poziva sve pesnike SFRJ da pošalju na

K O N K U R S

poeziju o rukama koje bude sutra,
o revolucionarnom i neimarskom duhu
čovekovom

Autori čije pesme žiri bude izabrao biće pozvani da učestvuju na centralnoj priredbi SPJ »Sunce u čoveku« i drugim manifestacijama ovogodišnjeg Festivala. Najuspešnijem poetskom ostvarenju biće dodeljena nagrada

ZLATNA STRUNA

koja se sastoji od povelje, simbola (rad vajara *Selimira — Seleta Jovanovića*) i novčanog iznosa od 10.000 din.

Na konkurs obavezno slati **neobjavljene** pesme, ne duže od 40 stihova, otkucane u šest primeraka, pod šifrom, na bilo kojem jeziku naših naroda i narodnosti, najkasnije do **05. septembra 1976.** godine, na adresu: »Smederevska pesnička jesen« — za konkurs, 11300 Smederevo, poštanski pregradak 118, a u posebnom kovertu poslati i rešenje šifre.

Na konkurs se mogu poslati najviše **dve** pesme.

»polja« — časopis za kulturu, umetnost i društvena pitanja

uređuju: dr sergej flere, dr momčilo grubač, zorica stojanović, julijan tamaš i jovan zivlak (glavni i odgovorni urednik) / tehnički i likovni urednik cvetan dimovski / sekretar radmila gikić / članovi izdavačkog saveta: lazar elhart, dr sergej flere, radmila gikić, mr mihailo harpanj (predsednik), branislav panić, dr jože pogačnik i jaroslav turčan / izdaje tribina mladih, novi sad, katolička porta 5, telefon 43-196 / rukopise slati na adresu: redakcija »polja«, novi sad, poštanski fah 190 / godišnja pretplata 50 dinara, za inostranstvo dvostruko / žiro-račun 65700-603-997 kod novosadske banke u novom sadu / korektor raša perić / meter miroslav pešić / štampa »prosveta«, novi sad, stevana sremca 13.

na osnovu mišljenja pokrajinskog sekretarijata za nauku, obrazovanje i kulturu broj 413-152/73 časopis je oslobođen poreza na promet proizvoda i usluga.